

Geografski vidik Sheme šolskega sadja in zelenjave (SŠSZ)

Primer medsektorskega povezovanja šolstva, zdravstva in kmetijstva

IZVLEČEK

Shema šolskega sadja in zelenjave (SŠSZ) je kompleksen ukrep Evropske unije, v izvajanju od leta 2009, ki želi zmanjšati število otrok s prekomerno težo, jim priučiti zdrave prehranjevalne navade ter podpreti lokalno kmetijstvo. V Sloveniji je v shemo vključenih 86 % osnovnošolskih otrok, ki so enkrat tedensko deležni subvencionirane delitve sadja ali zelenjave. Raziskava temelji na študiji primera na območju Temeniškega podolja in Mirnske doline, kjer so v shemo v kratkih oskrbnih verigah vključeni predvsem lokalni pridelovalci.

Ključne besede: geografija oskrbe, Shema šolskega sadja in zelenjave (SŠSZ), lokalni pridelovalci, kratke oskrbne verige, podeželje, Temeniško podolje, Mirnska dolina, Slovenija.

ABSTRACT

Geographical Aspect of School Fruit and Vegetable Scheme (SFVS) as an Example of Cross-Sectoral Collaboration between the Sectors of Education, Agriculture and Healthcare

The school fruit and vegetable scheme (SFVS) is a complex European Union action since 2009 with the goal of reducing the number of overweight children by both training them to adopt healthier eating habits as well as support local producers. Once a week 86 % of all elementary school children in Slovenia receive a subsidized portion of fruit and vegetable. The research is based on case study at area of Temenica valley and Mirna valley, Slovenia where the scheme is based on short food supply chain, mainly supplied by local farmers.

Key words: supply geography, School Fruit and Vegetable Scheme (SFVS), local farmers, short food supply chain, rural areas, Temenica Valley, Mirna Valley, Slovenia.

Kar 39 % svetovne populacije je predstavljajo predebeli ljudje. Od leta 1980 se je število debelih podvojilo (World Health Organization 2015). V Evropski uniji (v nadaljevanju EU) je prekomerno težkih 22 milijonov ljudi, od tega se jih 5,1 milijona spopada z debelostjo (Foglietta 2008). Šest od sedmih glavnih dejavnikov za bolezní je povezanih z nepravilno prehrano in pomanjkanjem telesne aktivnosti (Pomerleau, Lock in McKee 2005).

Leta 2007 je Evropska komisija naročila raziskavo o zdravstvenem stanju otrok, na podlagi katere je izdala Belo knjigo o strategiji Evrope glede vprašanj o prehrani, prekomerni telesni teži in debelosti, s katero so želeli vzpostaviti usklajen pristop EU pri reševanju problematike bolezní, ki so posledica nezdrave prehrane, prekomerne telesne teže in debelosti (White Paper on ... 2007). Po ocenah naj bi bil v EU vsak tretji otrok predebel. Ta trend zaskrbljujoče hitro narašča (še leta 2008 je bilo razmerje ena proti štiri; Annual Monitoring Report 2015). Zaradi debelosti v otroštvu lahko pride do prezgodnje smrti, invalidnosti v odrasli dobi, predvsem pa je bolj verjetno, da se bodo taki otroci tudi pozneje spopadali s prekomerno težo in debelostjo. Debeli otroci imajo težave z dihanjem, povišan pritisk, večjo verjetnost za zlome, pri njih se že zgodaj pojavijo srčno-žilna obolenja, hkrati pa debelost pusti tudi določene psihološke posledice (World Health Organization 2015).

Razlogi za uvedbo SŠSZ

Sadje in zelenjava sta temelj zdrave prehrane in pomembno vplivata na uravnavanje telesne teže ter uspešno delujeta v boju proti boleznim srca in ožilja, raku in sladkorni bolezní. V več kot 18-ih državah EU njihovi prebivalci v svoje telo ne vnesejo minimalno priporočene količine 400 g svežega sadja in zelenjave na dan, ki jo priporoča Svetovna zdravstvena organizacija (World Health Organization 2015). V šolskem letu 2005/2006 je v EU le tretjina fantov in četrtnina deklet med 11. in 15. letom starosti zaužila najmanj en kos sadja na dan (Health at a Glance 2010). Prebivalec EU je v povprečju leta 2012 zaužil 168 g sadja na dan, kar je bilo za 11,8 % manj kot leto poprej. Zmanjšuje se tudi uživanje zelenjave. Leta 2012 je povprečni prebivalec EU zaužil 219 g zelenjave na dan, kar je za 5,3 % manj kot leta 2011 (Freshfel 2014).

Ena od pomembnih nalog SŠSZ je uravnovesiti evropski trg s sadjem in zelenjavo s podporo domačih, lokalnih kmetovalcev. Zmanjševanje zanimanja

Avtorica besedila in fotografij:
SARA UHAN, dipl. geografinja
in dipl. umet. zgodovinarka,
Oddelek za geografijo Filozofske
fakultete Univerze v Ljubljani,
Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana
E-pošta: uhan.sara@gmail.com

COBISS 1.04 strokovni članek

Nezdrave prehranjevalne navade, ki se odražajo v prekomerni telesni teži in debelosti, kar vodi v številna obolenja, so posledica določenih sprememb v družbi in vsesplošne globalizacije hrane, kateri smo podvrženi v zadnjih desetletjih. Vezi med kmeti in lokalnimi skupnostmi so oslabele in kmetijstvo je postalo zelo ranljivo, saj je odvisno od svetovnih gospodarskih razmer (Klemenčič 2010).

potrošnika za uživanje sadja in zelenjave pomeni upad dohodka pridelovalcem, pod pritiskom pa so tudi cene. Kmetje imajo težave z izgubo trga, kar posledično negativno vpliva na gospodarstvo, na obdelanost kmetijskih zemljišč in nenazadnje na videz naše podeželske pokrajine.

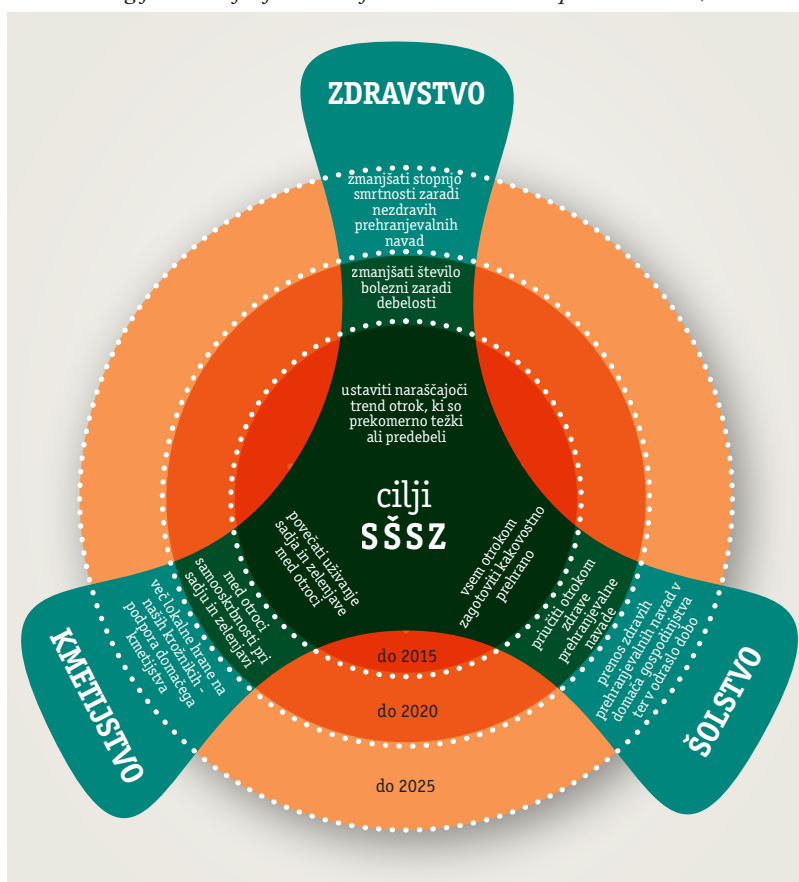
Za kmetijstvo v Sloveniji so značilni majhna in razdrobljena posestna sestava, slabša organiziranost pridelovalcev pri pridelavi, pripravi pridelkov za trg in trženje, (pre)velika odvisnost od vremenskih pojavov, majhen delež namakanih zemljišč, tehnološko zaostajanje za razvitiimi državami, pomanjkanje skladiščnih zmogljivosti ter nezadostna prepoznavnost slovenskega sadja in zelenjave zaradi nepovezanosti pridelovalcev, kar vodi v cenovno nekonkurenčnost z uvoženim sadjem in zelenjavo (Strategija za izvajanje Resolucije ... 2007).

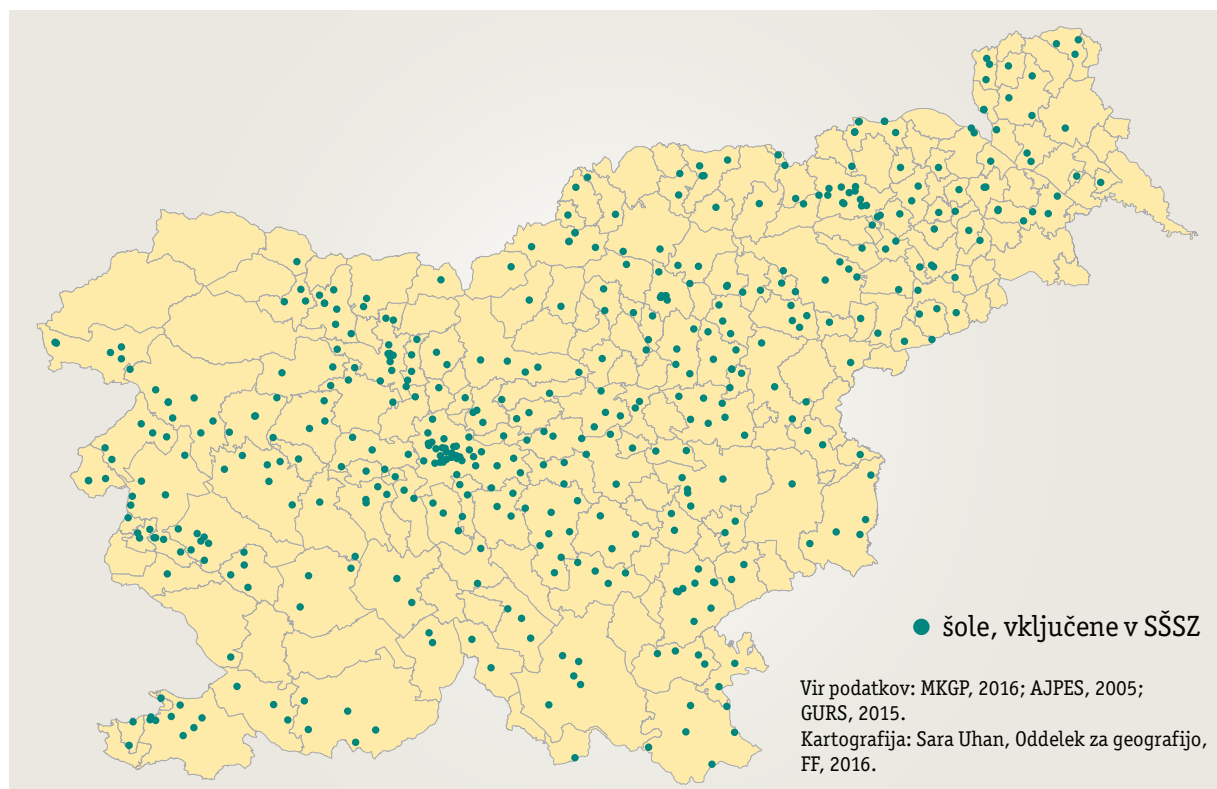
Leta 2014 je bila Slovenija 38 % samooskrbna z zelenjavo (SURS 2015). Od leta 2013 je zaznaven porast pridelovalnih zemljišč zelenjave, kar je predvsem posledica naraščanja površine zemljišč z netržno pridelavo zelenjave (vrtički za samooskrbo) in različnih (evropskih) spodbud načrtno usmeritve določenih pridelovalcev, ki so v tem prepoznali pridelovalno nišo. Razdrobljena in majhna posest, ki jo izpostavljamo v Sloveniji kot poglavitni problem kmetijstva, pri zelenjavi (ob predpostavki povezovanja pridelovalcev za organizirano pridelavo, pripravo pridelkov za trg in trženje) ni pomembnejša razvojna ovira.

Slovenija je neto uvoznik sadja in zelenjave. S SŠSZ se želi spodbuditi uživanje lokalno pridelane hrane in povečati spoštovanje do nje. S posameznimi pobudami se odnos postopoma spreminja. Spodbujanje uživanja lokalno pridelane hrane je postalo medijsko všečno in podprto z različnimi kampanjami. S kupovanjem lokalno pridelane hrane se zmanjšajo stroški transporta in negativni vplivi na okolje; manj je stroškov pakiranja in nepotrebne embalaže; taka hrana vsebuje več hranil; je bolj okusna, še posebej, ker je zaužita v času dozorelosti; ter veliko bolj zdrava, z višjo vsebnostjo vitaminov in brez dodajanja aditivov

za podaljšanje obstojnosti. V Resoluciji o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva 2014–2020 je kot prednostna naloga opredeljeno zagotavljanje nacionalne in globalne prehranske varnosti. Zadostna samooskrba je pomembna zaradi zmanjševanja odvisnosti od zunanje trgovine in zagotavljanja državne varnosti med gospodarskimi krizami, ko lahko pride do motene globalne oskrbe. Z uživanjem lokalno pridelane hrane podpiramo lokalno gospodarstvo pod sloganom »iz regije v regijo« ter ohranjamo delovna mesta v kmetijskem in živilsko-predelovalnem sektorju na našem podeželju.

Slika 1: Cilji, ki se jih želi doseči s SŠSZ (Annual Monitoring Report 2012; Foglietta 2008; Strategija za izvajanje Resolucije ... 2014; White Paper on ... 2007).

Slika 2: Osnovne šole s podružnicami, ki izvajajo SŠSZ v šolskem letu 2015/2016.

Izvajanje SŠSZ pri nas in v tujini

V Sloveniji se ukrep izvaja od njegove uvedbe jeseni 2009. Takrat se je SŠSZ pridružilo 343 šol s 122.905 učenci, kar je predstavljalo 75 % ciljne populacije. Nato je število naraščalo postopoma. V šolskem letu 2014/2015 v SŠSZ sodeluje 394 šol z nekaj več kot

142.500 učenci, kar je 86 % od vseh osnovnošolskih otrok v naši državi (Strategija za izvajanje ... 2014).

Po petih letih izvajanja so SŠSZ prepoznali kot perspektiven projekt, ki so mu z novim programskim obdobjem 2014–2020 podvojili višino sredstev. Na evropski ravni je zanj namenje-

nih 150 milijonov evrov, kar je 0,2 % kmetijskega proračuna EU (Strategija za izvajanje Sheme ... 2014). Shema je v Sloveniji 83 % financirana iz evropskih sredstev, 17 % pa iz državnega proračuna (v obdobju 2009–2014 je bilo sofinanciranje EU 75 %). V šolskem letu 2014/2015 je bilo zanj zagotovljenih 934.600 evrov. Okvirna

Preglednica 1: Število sodelujočih šol in učencev ter višina sredstev, namenjenih za izvajanje SŠSZ v Sloveniji (Strategija za izvajanje ... 2014; SURS 2015).

	šolsko leto 2009/2010	šolsko leto 2010/2011	šolsko leto 2011/2012	šolsko leto 2012/2013	šolsko leto 2013/2014	šolsko leto 2014/2015
sredstva (v evrih)	600.562	593.526	715.510	774.762	895.700	934.600
število šol	343	275	341	371	410	394
delež šol vključenih v SŠSZ	75 %	62 %	74 %*	76 %	84 %	81 %*
število učencev	122.905	101.553	119.979	131.154	147.646	142.500
delež učencev	75 %	63 %	74 %*	80 %	90 %	86 %

*interpoliran podatek

pomoč na učenca je 6 evrov na leto. Otrokom brezplačno delijo sadje in zelenjavo enkrat tedensko, le majhen delež šol izvaja delitev dvakrat tedensko. 8 % sredstev je namenjenih izvajanju spremljevalnih ukrepov (razredne ure o zdravi prehrani, obiski kmetij), s čimer se želi izobraževati otroke o pomenu uživanja lokalnega sadja in zelenjave. Z novim programskim obdobjem 2014–2020 je podarek na izobraževalnem vidiku. Velik del izobraževalnih aktivnosti se izvaja v sklopu šole v naravi v centrih šolskih in obšolskih dejavnosti (Strategija za izvajanje ... 2014).

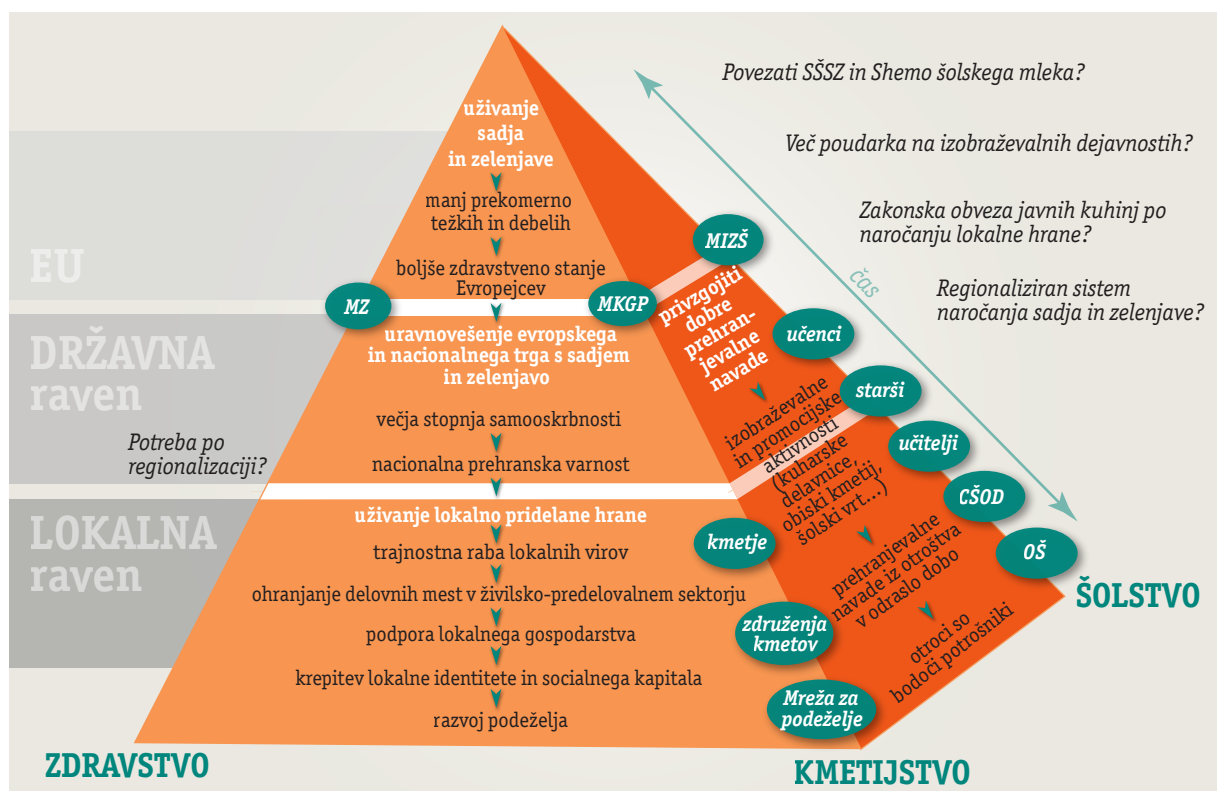
V večini držav se shema izvaja centralizirano, le v nekaterih regionalno. V Nemčiji jo vsaka zvezna dežela izvaja samostojno. Narejena je bila

primerjava izvajanja ŠSSZ v Sloveniji in nemški zvezni deželi Severno Porenje-Vestfalija, ki je ena gospodarsko močnejših nemških dežel, po površini 1,5-krat večja od Slovenije in s kar 17.844.000 prebivalci. Z izvajanjem ŠSSZ so začeli marca 2010, ko je bilo vključenih 65.000 učencev, v šolskem letu 2014/2015 pa je v programu sodelovalo že več kot 1000 šol s 186.000 učenci (EU-Schulobst- und ... 2015). Do leta 2014 je shema sofinancirala EU v višini 50 %, v šolskem letu 2014/2015 pa se je delež povečal na 75 % (Regionale Strategie Nordrhein–Westfalens ... 2015). V Severnem Porenju in Vestfaliji razdeljujejo subvencioniran obrok sadja in zelenjave trikrat tedensko, a je v shemo vključenih zgolj 20 % ciljne populacije. V Sloveniji se želi z raz-

položljivimi finančnimi sredstvi zajeti čim širšo populacijo. Vključenih je že skoraj 90 % od vseh osnovnošolskih otrok, vendar se sadje in zelenjava razdelujeta v povprečju le enkrat tedensko. Da bi otrokom priučili zdrave prehranjevalne navade, se priporoča izvajanje sheme vsaj trikrat tedensko. Velika verjetnost je, da v Sloveniji zaradi ne dovolj pogoste delitve sadja in zelenjave ne bodo dosežene dolgoročne spremembe prehranjevalnih navad pri otrocih ter zmanjšanje težav s prekomerno težo in izboljšanje zdravja ljudi, kar je glavni namen ŠSSZ. Pogostejšo delitev sadja in zelenjave bi lahko dosegli z razdelitvijo velikosti porcije ali z zunanjimi partnerji pri dodatnem financiranju. To je tudi že praksa ponekod v tujini. Na Nizozemskem in v nemški zvezni deželi

Preglednica 2: Primerjava ŠSSZ v Sloveniji in nemški zvezni deželi Severno Porenje-Vestfalija (Regional strategy for ..., 2014; EU-Schulobst- und ..., 2015; Annual Monitoring Report, 2014).

	Slovenija	Severno Porenje in Vestfalija
velikost (v km ²)	20.273	34.088
število prebivalcev	2.061.085	17.844.000
ciljna skupina	vsi osnovnošolski otroci (od 6 do 15 let) ter mladina v zavodih, starejša od 15 let	otroci, stari od 6 do 12 let
število otrok, vključenih v ŠSSZ v šolskem letu 2009/2010	122.905	65.000
število otrok, vključenih v ŠSSZ v šolskem letu 2013/2014	147.646	okrog 150.000
delež otrok, ki so bili v ŠSSZ vključeni v šolskem letu 2013/2014	90 %	20 %
število sodelujočih šol v šolskem letu 2014/2015	410	1020
delež sodelujočih šol	84 %	20 %
sofinanciranje s strani EU	84 %	75 %
drugi financerji	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS	zvezna dežela Severno Porenje-Vestfalija in sponzorji (do 2 %)
skupni proračun v šolskem letu 2013/2014	895.700 evrov	5.600.000 evrov
število delitev	enkrat tedensko, nekaj šol dvakrat tedensko	trikrat tedensko
velikost porcije	120 g/porcijo	100 g/porcijo
število dobaviteljev	več kot 200	okrog 100

Slika 3: Geografski vidiki ŠŠSZ.

Baden-Württemberg polovico sredstev za ŠŠSZ pridobijo od različnih sponzorjev iz gospodarstva in ostalih nevladnih organizacij, na Danskem, v Avstriji, na Slovaškem in v Belgiji pa znatna sredstva prispevajo tudi starši otrok (Altmann s sodelavci 2012).

ŠŠSZ naj bi bila oskrbovana od lokalnih kmetov, v kratkih oskrbnih verigah in z visokim deležem ekološkega sadja in zelenjave. Pa vendar v Sloveniji temu ni tako.

Z novim programskim obdobjem je integrirana pridelava postala standard, delež ekoloških živil pa je navkljub določenim zakonskim spodbudam še vedno majhen. Na začetku leta 2012 je stopila v veljavo Uredba o zelenem javnem naročanju, ki določa,

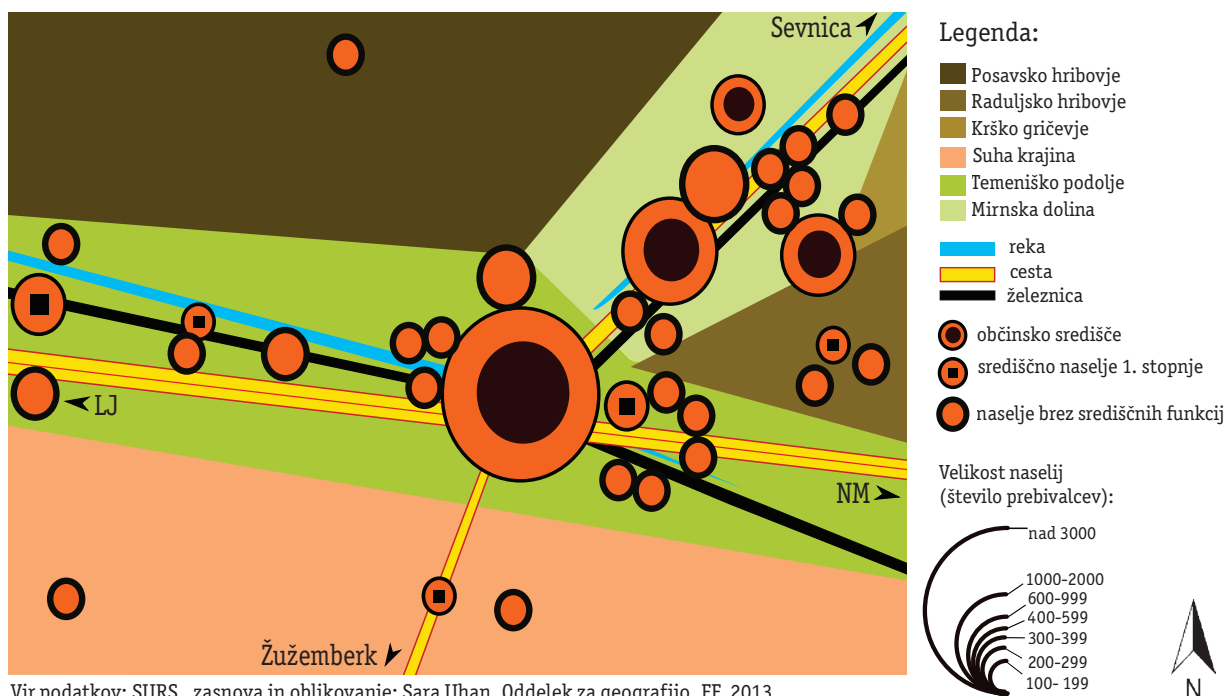
da morajo šole in ostali javni zavodi naročati najmanj 10 % ekoloških živil. Čeprav ima Slovenija dobre možnosti za razvoj ekološkega kmetijstva in se vsako leto zemljišča z ekološko pridelavo povečujejo, pridelamo premalo tržnega ekološkega sadja in zelenjave, kar javnim zavodom otežuje doseganje zastavljenega cilja. V šolskem letu 2013/2014 je bilo v okviru ŠŠSZ razdeljenega manj kot 6,5 % ekološkega sadja in zelenjave (Polak Benkič 2015).

ŠŠSZ je kompleksen ukrep EU, ki za doseg številnih, med seboj različnih ciljev zahteva povezovanje različnih akterjev (šol, učencev, staršev in pridelovalcev) na različnih ravneh (evropski, državni, regionalni in lokalni) in v različnih sektorjih (kmetijskem,

zdravstvenem in šolskem). Pri izvajanju gre za nujno prepletenost različnih gradnikov, ki so v medsebojni vzročno-posledični povezanosti. Udejanjenje modela je dolgoročen proces, ki pa zahteva postopno sledenje (na primer v petletnih časovnih intervalih), po različnih ravneh, po izbranih sektorjih in medsektorsko.

Temeniško podolje in Mirnska dolina – spodbuden primer izvajanja ŠŠSZ

Na območju Temeniškega podolja in Mirnske doline, ki ga sestavljajo občine Trebnje, Mirna, Šentrupert in Mokronog - Trebelno, je bila narejena študija primera o izvajanju ŠŠSZ. Gre za izrazito pestro, prehodno območje, na katerem se stika šest pokrajinsko-ekoloških enot: Temeniško podolje,

Slika 4: Modelni prikaz poselitve v Temeniškem podolju in Mirnski dolini.

Mirnska dolina, Krško gričevje, Posavsko hribovje, Raduljsko hribovje in Suha krajina. Poselitev je zgoščena v dolinah, kjer so tudi vsa štiri občinska središča. V Registru kmetijskih gospodarstev je vpisanih 1289 kmetij (Registar kmetijskih gospodarstev 2016). V zemljiški rabi prevladujejo travniki (okrog 60 %), sledijo njive (okrog 30 %), delež trajnih nasadov je majhen (od 2,3 do 4,1 %; SURS 2015).

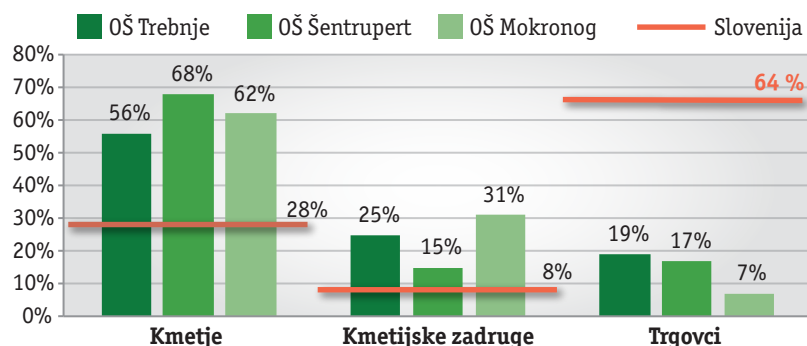
Čeprav imajo na tem območju dolgo tradicijo nasadi sadnega drevja okrog domačij, se z intenzivnim sadjarstvom ukvarjajo na le malo kmetijah (na eni s pridelavo jabolk, breskev, hrušk in češenj, na dveh s pridelovanjem jagod in dveh, ki imata nasada lupinarjev). Večjega pridelovalca zelenjave ni.

Na območju Temeniškega podolja in Mirnske doline je pet osnovnih šol,

od katerih dve ne izvajata SŠSZ. Želeli smo ugotoviti, koliko sadja je bilo odkupljenega iz lokalnega okolja in koliko neposredno od kmetov. Izkazalo se je, da so osnovne šole na tem območju več kot dve tretjini sadja in zelenjave (od 56 do 68 %) odkupile v kratkih oskrbnih verigah, neposredno od kmetov. Med 15 in 31 % so ga odkupile od kmetijskih zadrug, medtem ko je delež trgovcev manjši od 20 %. Vendar pa izbrane šole niso reprezentativne za celotno Slovenijo, kjer naj bi bil odkup neposredno od kmetov skromen, po ocenah približno 28 % (Polak Benkič 2015). Še vedno močno prednjači odkup od trgovcev.

Podobno odstopanje se je pokazalo tudi pri ugotavljanju izvora sadja in zelenjave, razdeljenega v okviru SŠSZ. Osnovne šole v Temeniškem podolju in Mirnski dolini ga večinoma

Slika 5: Dobavitelji sadja in zelenjave za SŠSZ v izbranih šolah.

Preglednica 3: Kategorizacija zagotovljenega sadja in zelenjave glede na razdaljo med krajem pridelave in krajem porabe.

	ožje lokalno	širše lokalno	regionalno
razdalja med krajem pridelave in krajem porabe	do 30 km	od 30 do 60 km	več kot 60 km

naročajo v lokalnem okolju, saj je na tem območju večji lokalni sadjar, ki šole oskrbuje tudi z do polovico od vseh dobav. Slabo polovico sadja in zelenjave naročajo od pridelovalcev iz ožjega lokalnega okolja, kjer je bila tako imenovana *food miles* oziroma razdalja med krajem pridelave in krajem porabe manjša od 30 km. Dobavitelji iz širšega lokalnega okolja (do 60 km)

zagotavljajo od 23 do 49 % naročil. Sadja in zelenjave regionalnega porekla, kjer je potrebna transportna pot daljša od 60 km, je bilo razdeljenega manj kot tretjina. To kaže, da se vodje prehrane na izbranih šolah trudijo poiskati dobavitelje v lokalnem okolju in s tem sledijo ciljem, ki se jih s SŠSZ želi doseči. Na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pa ocenjujejo,

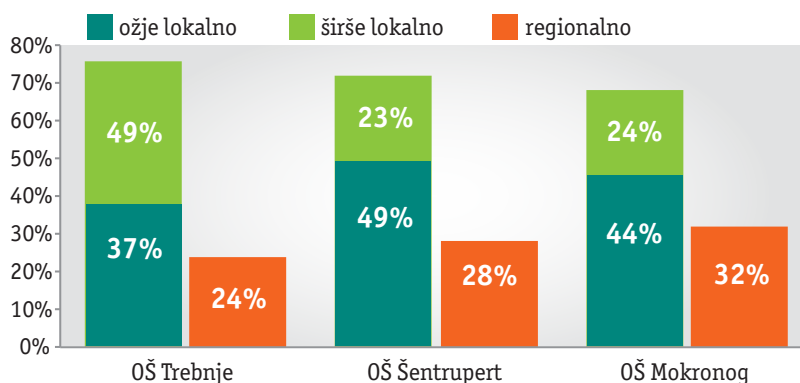
da je povprečna oskrba z lokalno hrano v SŠSZ na ravni celotne države okrog 40 % (Strategija za izvajanje Resolucije ... 2014), pri čemer je vprašljivo, kako so pri zajemu podatkov opredelili lokalno sadje in zelenjavo.

SŠSZ je priložnost za lokalne kmetovalce

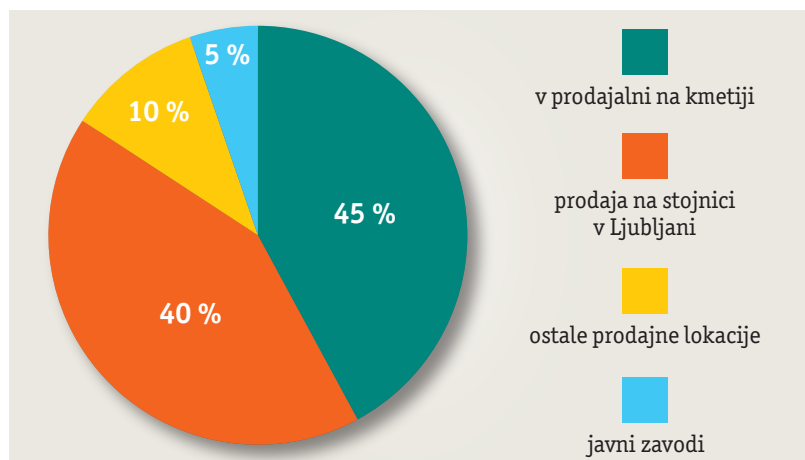
SŠSZ je program, s katerim kmetovalci mimo obsežnih javnih naročil lažje postanejo dobavitelji v javnih kuhinjah. S SŠSZ se je kmetom odprl nov trg, ki pa zaradi majhnih količin (zgolj za SŠSZ) ne predstavlja pomembnega deleža prodaje, vsega do 5 % (Uhan 2015). Izvedli smo analizo edinega večjega tržnega sadjarja na območju Temeniškega podolja in Mirnske doline, ki v okviru SŠSZ oskrbuje več kot 15 šol s približno 5 ton jabolk, kar je okrog 3 % njihove celotne prodaje. Glavno prednost sodelovanja v SŠSZ vidi v promociji domače hrane ter neposredno njihove kmetije na šolah, med učitelji, prek različnih kuharskih delavnic, naravoslovnih dnevov in obiskov kmetije tako staršev kot njihovih otrok, bodočih potrošnikov. Glavno priložnost pa vidi v tem, da bi lahko postali dobavitelji v redni šolski prehrani, kjer so potrebne večje količine pridelkov.

Kmetovalci se pri javnih naročilih soočajo z določenimi težavami, kot so zahtevana nižja cena, pomanjkanje sadja oziroma zelenjave v določenih mesecih, zagotovljena odkupna cena za daljše časovno obdobje, predvsem pa konkurenca trgovcev. Z delno poenostavljeno zakonodajo (Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o

Slika 6: Izvor sadja in zelenjave v SŠSZ na primeru izbranih treh osnovnih šol.

Slika 7: Trženje pridelkov sadjarja, ki sodeluje v SŠSZ.

javnem naročanju, ki je stopil v veljavo z letom 2013) kmetje počasi prodirajo v javne kuhinje. Ta zakon šolam in drugim javnim zavodom omogoča, da po enostavnejšem postopku izberejo dobavitelje in naročijo posamezne sklope živil, pri čemer ni več najpomembnejši kriterij cena, ampak tudi kakovost. Tovrstna naročila ne smejo presegati skupne vrednosti 20 % vseh sklopov naročenih živil oziroma skupne vrednosti 80.000 EUR. Sodelovanje z javnimi zavodi ima v primerjavi s prodajo na stojnicah, ki je najbolj pogost način trženja pridelkov družinskih kmetij, številne prednosti: kmetom prihrani čas, ker ni potrebna celodnevna odsotnost zaradi prodaje na stojnici, hkrati pa jim ni treba plačevati najemnine za prodajno lokacijo, s pogodbo imajo zagotovljeno prodajo določenega dela pridelka, kar je v spremenljivih gospodarskih razmerah zelo dobrodošla okoliščina.

Javne kuhinje so priložnost za slovenskega kmeta, vendar jih zaenkrat oskrbujejo predvsem trgovci, ki imajo na javnih razpisih še vedno (pre)velik monopol t. Manjšim trgovcem sodelovanje v programu, kakršen je ŠSSZ, zagotavlja tudi več kot 20 % njihovega prometa (Höllmer in Hartmann 2013), zasebnim kmetovalcem pa le do 5 % (Uhan 2015).

Z medsektorskim sodelovanjem različnih deležnikov do zdravja ljudi in razvoja podeželja

Ker gre za ukrep, ki je uveden sorazmerno kratek čas, zato je težko meriti njegove učinke. Po petih letih izvajanja sheme se je pokazalo, da je več poudarka in finančnih sredstev treba nameniti spremljevalnim izobraževalnim dejavnostim o pomenu zdravih prehranjevalnih navad in uživanja lokalne hrane (delavnice na to tematično, obiski kmetij, vzpostavitev šolskega vrta ...).

Do leta 2020 je cilj povečati delež zelenjave v ŠSSZ s sedanjih 2 % na 10 %, saj ima zelenjava še bistveno več hranilnih vrednosti (priporoča se minimalni dnevni vnos 250 g zelenjave in 150 g sadja). Ob tem v šolah opažajo, da otroci pogosteje zavračajo zelenjavo, zato bo to pomemben izživ pri spreminjanju prehranjevalnih navad (Polak Benkič 2015; Strategija za izvajanje Resolucije ... 2014). Na evropski ravni se pripravlja uredba, ki načrtuje povezavo dveh za zdaj ločenih šolskih shem: ŠSSZ in Sheme šolskega mleka, kar bo poenostavilo administrativne zahteve, povečalo fleksibilnost in omogočilo prenos dela finančnih sredstev iz ene sheme v drugo (New School Schemes 2014).

»Velikokrat so količine, ki jih šole naročajo za ŠSSZ, tako majhne, da se kmetovalcu sodelovanje z njimi ne splača, saj se s prodajo ne upravičijo niti stroški prevoza.« pravi sadjar iz Temeniškega podolja, ki sodeluje v ŠSSZ. K temu dodaja: »Na začetku izvajanja ŠSSZ leta 2010 smo sodelovali s tremi osnovnimi šolami, v letošnjem letu pa že z več kot petnajstimi. Z vzpostavljenim zaupanjem se postopoma povečujejo naročene količine. Čeprav šole naročajo vse več tudi za redno šolsko prehrano, je vse to še vedno manj kot 5 % od naše celotne vrednosti prodaje.«

Pri oskrbi javnih zavodov z lokalno hrano se na določenih območjih pojavljajo geografski omejitveni dejavniki, kot so nezadostne količine sadja in zelenjave v lokalnem okolju zaradi neugodnih podnebnih razmer, omejen nabor vrst sadja in zelenjave, pa tudi pomanjkanje tradicije pridelave, nemotiviranost mladih pridelovalcev, nepovezanost pridelovalcev pri trženju in neprepoznavnost lokalnih kmetov, zato ti vodjem prehrane na šolah ostajajo nepoznani. Šole z majhnim številom učencev na odmaknjenih območjih imajo težave pri iskanju lokalnega dobavitelja za SŠSZ. Stroški prevoza

so navadno preveliki in zato za kmetovalce zaradi majhnih prodanih količin tovrstno sodelovanje ni donosno. Posledično te šole največkrat sadje in zelenjavo za SŠSZ naročijo pri istem dobavitelju oziroma trgovcu, ki jih že oskrbuje za redno šolsko prehrano. Potrebno bi bilo medsebojno povežovanje šol, tako imenovan regionaliziran sistem naročanja, s kakršnem bi bila lahko omogočena enostavnejša logistika tako za kmete kot šole.

Pri naročanju v javnih kuhinjah najnižja cena ne bi smela biti edini kriterij, ampak bi se morala upoštevati

tudi kakovost hrane, dobavljene v kratkih prodajnih verigah, pa tudi bližina kmetovalcev, pri čemer gre za podporo lokalnemu gospodarstvu, ohranjanje delovnih mest v živilsko-predelovalnem sektorju in nena zadnje razvoj našega podeželja. Za dosego tega pa je nujno usklajeno medsektorsko delovanje vseh deležnikov (učenci, učitelji, starši, vodje prehrane na šolah, pridelovalci, združenja kmetov, pristojna ministrstva, pospeševalci kmetijstva in razvoja podeželja in podobno) na vseh ravneh, evropski, nacionalni, regionalni in lokalni.

Viri in literatura

1. Altmann, M., Becker, A., Elles, A., Kliebisch, C., Stenger, M. 2012: Evaluation of the European School Fruit Scheme. Final report. Bonn, Luxembourg.
2. Annual Monitoring Report. Slovenia. School Fruit Scheme. Agricultural and Rural Development. European Commission 2015. Medmrežje: http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/eu-countries/slovenia/index_en.htm (13. 4. 2015).
3. De Sa, J., Lock, K. 2008: Will European agricultural policy for school fruit and vegetables improve public health? A review of school fruit and vegetable programmes. European Journal of Public Health 18-6. Stockholm.
4. EU-Schulobst- und -gemüseprogramm. Ministerium für Klimaschutz, Umwelt, Landwirtschaft, Natur- und Verbraucherschutz des Landes Nordrhein-Westfalen 2015. Medmrežje: <http://www.schulobst.nrw.de/allgemeine-informationen/daten-und-fakten.html> (8. 1. 2015).
5. Freshfel 2014. Medmrežje: http://www.enjoyfresh.eu/php/newsroom/index.php?doc_id=435 (3. 4. 2015).
6. Foglietta, A. 2008: Poročilo o beli knjigi o zdravstvenih vprašanjih v zvezi s prehrano, prekomerno teleso težo in debelostjo. Medmrežje: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0256+0+DOC+XML+V0//SL> (30. 3. 2015).
7. Health at a Glance. Europe 2010. OECD Report 2010. Medmrežje: http://ec.europa.eu/health/reports/docs/health_glance_en.pdf (15. 4. 2015).
8. Höllmer, J.-P., Hartmann, M. 2013. EU School Fruit Scheme. Strengthening Local Businesses. Proceedings in System Dynamics and Innovation in Food Networks 2013. Bonn.
9. Klemenčič, M. M. 2010: Sodobni procesi na podeželju in lokalna oskrba s hrano. Lokalna oskrba s hrano. Povzetki referatov. 16. Ilesičevi dnevi, 24. in 25. September 2010. Zveza geografov Slovenije. Ljubljana.
10. New School Schemes for Fruit, Vegetables and Milk Europa. Press releases database 2014. Medmrežje: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-69_en.htm (12. 3. 2014).
11. Polak Benkič, T. 2015: Odgovorna oseba za SŠSZ na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (osebni vir, 21. 5. 2015). Ljubljana.
12. Pomerleau, J., Lock, K., McKee, M. 2005: The burden of cardiovascular disease and cancer attributable to low fruit and vegetable intake in the European Union. Differences between old and new Member States. Public Health Nutrition 9. Oxford.
13. Regionale Strategie Nordrhein-Westfalens für das EU-Schulobstprogramm NRW. Durchführungszeitraum: 1. August 2014 bis 31. Juli 2015. Münster.
14. Register kmetijskih gospodarstev. MKGP. Medmrežje: <http://rkg.gov.si/GERK/> (10. 3. 2016).
15. Strategija za izvajanje Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020. 2014–2020. Ljubljana.
16. Strategija za izvajanje Sheme šolskega sadja in zelenjave v Sloveniji za obdobje od 1. 8. 2014 do 31. 7. 2015. 2014. Ljubljana.
17. SURS. Ljubljana, 2015.
18. Uhan, S. 2015: Geografski vidiki Sheme šolskega sadja in zelenjave. Zaključna seminarska naloga. Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
19. Uredba o zelenem javnem naročanju. Uradni listi Republike Slovenije št. 102/11, 18/12, 24/12, 64/12, 2/13 in 89/14. Ljubljana.
20. White Paper on A Strategy for Europe on Nutrition, Overweight and Obesity related health issues 2007. Commission of the European Communities, Brussels.
21. World Health Organization 2015. Medmrežje: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/> (15. 4. 2015).
22. Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o javnem naročanju. Uradni list Republike Slovenije 19/14. Ljubljana.